

УДК 336.714(477)

Н. Козачук, асп.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

АНТИМОНОПОЛЬНЕ ПРАВО ЯК ЗАСІБ ПРОТИДІЇ ЗЛОВЖИВАННЮ ПРАВАМИ НА ПАТЕНТИ, ЩО НЕОБХІДНІ ДЛЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ НЕДЕРЖАВНИХ СТАНДАРТІВ

У статті розкривається роль антимонопольного права як інструменту протидії зловживанню правами на патенти, що необхідні для функціонування стандартів на прикладі та із врахуванням досвіду США. Беручи до уваги, що стандартизація обмежує конкуренцію на ринку та надає вплив, а часто й домінування власникам патентів, чії технології увійшли до стандарту та необхідні для його функціонування, обґрунтовується, що завдяки злагодженій системі, наявності значних слідчих ресурсів та ресурсів для імплементації антимонопольного законодавства, антимонопольне право може бути ефективним засобом протидії зловживанню правами на патенти, що включені до стандартів. Обстоюється позиція, що патентне, договірне та деліктне право не здатні замінити антимонопольне право у боротьбі із зазначеними зловживаннями, оскільки ці альтернативні засоби не надають правові механізми захисту категоріям "аутсайдерів", які часто страждають від зловживань: споживачам, конкурентам за межами організації зі стандартизації. Зроблено висновок що, антимонопольному праву слід реагувати на випадки подібних зловживань, оскільки це дієвий механізм припинення найтяжчих зловживань правами на патент. У той же час зазначається, що альтернативні засоби захисту можуть доповнити антимонопольне право у ситуаціях, коли не монополіст здійснює зловживання.

Ключові слова: антимонопольне право, недержавні стандарти, право на патент.

Сучасні технологічні індустрії, зокрема у галузі інформаційно-комунікаційних технологій, комп'ютерного апаратного та програмного забезпечення, напівпровідників, неможливо собі уявити без існування стандартів взаємозамінності, які спрощують просування продукту на ринку та гарантують споживачу широкий вибір взаємозамінних товарів за доступними цінами. Такі стандарти як правило включають складні винаходи, функціонально необхідні для їх існування, які охороняються патентами. Зростання кількості стандартів та патентів, включених до цих стандартів, спричинили збільшення зловживань правами на відповідні патенти. Наразі в Україні ця проблема ще не поставала на практиці та не вивчалася, однак дискусії щодо пошуку найбільш ефективних механізмів боротьби з такими зловживаннями жваво ведуться у США і такий досвід буде корисний для вітчизняної правової системи.

У цьому дослідженні ми ставимо собі за мету відповісти на запитання, чи є антимонопольне право ефективним заходом протидії зловживанням правами на патенти, що включені до стандартів та необхідні для їх функціонування, та чи існують альтернативні механізми боротьби з відповідними зловживаннями. Для цього ми проаналізуємо три аспекти цієї проблеми, щодо яких у наукових колах немає узгодженості та точаться дискусії. По-перше, чи може антимонопольне право бути ефективним інструментом протидії зловживанням правами на патенти, що включені до стандартів та необхідні для їх функціонування. По-друге, чи слід антимонопольному праву реагувати на випадки подібних зловживань. І, нарешті, чи існує альтернатива антимонопольному праву у протидії подібним зловживанням. Останнє запитання можна перефразувати: чи можуть інші галузі права зайняти місце антимонопольного права у протидії зловживанню правами на патенти, наприклад у випадках притримання патентів, гонитві за роялті тощо.

Зрозуміло, що застосування антимонопольного права передбачає існування зловживання правами на патент монополістом, тому цей правовий інструмент не є засобом попередження зловживань правами на патент. Для зручності впровадимо поняття патенту, функціонально необхідного для стандарту, під яким будемо розуміти патент, що включений до недержавного стандарту та необхідний для його функціонування. Хоча існує багато різновидів зловживань правами на патенти, що функціонально необхідні для стандартів, розглядатиметься одна із найбільш розповсюджених ситуацій: практика притримання патенту шляхом вимоги сплати завищених роялті. Враховуючи, що система антимонопольного права США має давню історію, є дуже розвинутою [1, с. 920] та містить значну кількість цікавих судових прецедентів,

які допомагають краще розібратися у даній проблематиці, йтиметься про досвід США у цій сфері.

Відповідаючи на перше запитання, а саме: чи може антимонопольне право ефективно реагувати на випадки зловживань правами на патенти, що включені до стандартів, слід зауважити, що антимонопольне право не буде застосовуватися до суб'єктів, які не зловживають монополістичним становищем. Беручи за приклад практику притримання патентів, можна проілюструвати, що за відсутності порушень антимонопольного права така практика не буде зупинена. З іншого боку цілком логічним є те, що найбільш негативні наслідки мають саме зловживання, вчинені монополістом, який має вирішальний вплив на ринок та відмова якого надавати ліцензію на патент, що функціонально необхідний для стандарту, рівнозначна виключенню суб'єкта з відповідного ринку.

Аналізуючи роль антимонопольного права у вирішенні проблем зловживання правами на патенти, що функціонально необхідні для стандарту, важливо пам'ятати, що на практиці саме антимонопольне право доволі часто реагує на випадки таких зловживань. Чому? Протягом останніх десятиліть у деяких галузях, наприклад, галузь напівпровідників, інформаційно-комунікаційних технологій, комп'ютерного апаратного та програмного забезпечення, стандартизація стала передумовою їх існування, оскільки взаємозамінність прискорює виробництво продукту та покращує його якість, полегшує споживання та збалансовує ціну на продукт, стимулює розвиток інновацій. У той же час стандартизація обмежує конкуренцію на ринку та надає вплив, а часто й домінування, власникам патентів, чії технології увійшли до стандарту та необхідні для його функціонування. Таким чином, патенти, що функціонально необхідні для стандарту, надають патентовласникам вплив на ринок, що може спричинити зловживання та спори через намагання витіснити конкурентів із ринку, стягнути із конкурентів надмірні роялті, тощо. Тому антимонопольне право часто застосовують для боротьби з існуючими зловживаннями домінуючих суб'єктів, які володіють технологіями, функціонально необхідними для стандарту.

Більше того, ефективність боротьби зі зловживаннями пояснюється низкою факторів: "воно [антимонопольне право] вважається найбільш ефективним, адже стримуючий ефект антимонопольних прецедентів вважається значно більшим ніж відповідна дія судових рішень, а також воно вважається найбільш ефективним, адже антимонопольні органи мають у своєму розпорядженні значні слідчі ресурси, яких бракує суду" [2, с. 509]. Вчені також наголошують, що "у розвинутих економіках у розпорядженні урядів є значні ресурси для імплементації антимонопольного законодавства" [1, с. 921]. Так, у США

імплементациєю антимонопольних рішень займаються Федеральна Торгова Комісія та Міністерство Юстиції. При вирішенні спорів щодо стандартизації, такого рівня впливу не можна досягти, використовуючи будь-яку іншу галузь права. І навіть без залучення уряду антимонопольне право надає ефективні захисні механізми сторонам, включаючи кінцевих споживачів [1, с. 921].

Таким чином, розвинута система антимонопольних органів, багатий досвід, можливість залучити значні ресурси для розслідування справ та ефективні механізми імплементациї рішень зробили антимонопольне право провідним та найбільш ефективним інструментом боротьби зі зловживаннями правами на патенти, що функціонально необхідні для стандартів. Система антимонопольних органів в Україні також є доволі впливовою, володіє значними повноваженнями щодо проведення слідчих дій. Хоча в Україні спори щодо зловживань у сфері патентів, функціонально необхідних для стандартів, іще не виникали, вітчизняна антимонопольна система має серйозний потенціал щодо вирішення проблем, пов'язаних із такими зловживаннями.

Повертаючись до досвіду США, регламентація протидії зловживанню правами на патенти, що включені до недержавних стандартів, із залученням антимонопольного права регламентується секцією 2 Закону Шермана та/або секцією 5-ю Закону про Федеральну Торгову Комісію. Як правило, звинувачення щодо зловживань правами на патенти здійснюється за двома цими нормами одночасно, однак існують і успішні випадки обвинувачень лише за секцією 5-ю Закону про Федеральну Торгову Комісію, що демонструє справа N-Data [3, с. 1377].

Отже, на прикладі США можна простежити, що завдяки розвиненій структурі із значними повноваженнями, органи антимонопольної системи можуть ефективно реагувати на зловживання правами на патенти, функціонально необхідні для стандартів.

Другим є запитання, чи слід антимонопольному праву реагувати на випадки зловживань правами на патенти, що функціонально необхідні для стандартів. Відповідаючи на перше запитання, чи може антимонопольне право реагувати на подібні проблеми, ми проілюстрували, що не лише може, але є й доволі дієвим механізмом усунення зловживань із боку патентовласників. Тому, якщо немає переконливих доводів проти звернення до антимонопольного права, то його слід застосовувати. Ми розпочнемо із аналізу загально-політичних проблем та тих аргументів, які наводять науковці, які притримуються антагоністичних позицій.

Найбільш радикальні противники застосування антимонопольного права як засобу реагування на практику зловживань правами на патенти, які включені до стандартів, вважають, що у сфері стандартизації антимонопольне право взагалі не має застосовуватися. Так, на думку Девіда Тіса та Едварда Шеррі, вагомі аргументи проти застосування антимонопольного права включають те, що воно зменшує стимул для учасників організацій зі стандартизації займатися інноваційною діяльністю: втручання антимонопольного права може "зменшити чіткість правил [організації за стандартизації], роблячи таким чином участь у діяльності організацій зі стандартизації більш ризикованою та зменшуючи бажання фірм із цінними правами на інтелектуальну власність (внесок яких у обрання відповідного стандарту є гіпотетично високим) брати участь" [4, с. 1913]. Спростовуючи аргумент Тіса та Шеррі Міхаель Керрієр стверджує, що "вони недостатньою мірою проаналізували законодавство та прецедентну правову базу, які визначають що антимонопольне право є належним інструментом [реагування на зловживання]" [5, с. 2019]. Прихи-

леньки застосування антимонопольного права як інструменту протидії зловживанням патентами, що включені до стандарту, наголошують, що Тіс та Шеррі не надали жодних фактичних даних, які б підтверджували істинність їхньої тези [1, с. 924]. Джордж Кері, Марк Нелсон та інші стверджують, що з таким же успіхом можна стверджувати, що у разі, якби антимонопольне право не застосовувалося до зловживань, це б зменшувало привабливість участі в організації за стандартизації, оскільки учасники організації зі стандартизації не могли б покладатися на обіцянки своїх колег через значний ризик їх невиконання [1, с. 920]. Більше того, наразі в організації зі стандартизації існують значні проблеми з імплементациєю зобов'язань щодо добросовісного використання прав на патенти, включені до стандартів. Доволі часто, як трапилося у справі Rambus, обов'язки, накладені політиками організацій зі стандартизації, ігноруються їх членами. Тому антимонопольне право є додатковим інструментом для вибудовування довіри між учасниками організацій зі стандартизації, який забезпечує добросовісне дотримання політики відповідних організацій.

До менш радикальних прихильників обмеження ролі антимонопольного права належить Демієн Герардін. На прикладі практики притримання патенту він висуває гіпотезу, що завдяки горизонтальним, вертикальним та інституційним обмеженням імовірність виникнення зловживань із боку власника патенту, включеного до стандарту, є мінімальною [6, с. 6], відтак антимонопольне право може використовуватися у виключних випадках. Горизонтальні обмеження за Герардіно зводяться до того, що один стандарт включає десятки патентів, тому у кожного патентовласника є якась межа, вище якої він не може вимагати роялті, оскільки використання стандарту стане нерентабельним. Схожим чином у випадку вертикальних обмежень припускається, що прибутки власників патентів залежать від обсягів продажу, тому патентовласники самі не зацікавлені у стягненні надмірних роялті з користувачів стандарту [6, с. 6]. Під інституційними обмеженнями автор концепції має на увазі діяльність організацій зі стандартизації та стримування у вигляді політик зі стандартизації та авторитету, набутого учасниками організацій [6, с. 7].

Останній аргумент є дуже сумнівним, адже більшість вчених апелюють до недосконалих механізмів стандартизації та імплементациї зобов'язань щодо стандартизації в межах організацій зі стандартизації та обґрунтовують необхідність їх реформування: затвердження у межах організацій зі стандартизації обов'язкових правил щодо ліцензування *ex ante* тощо [7, с. 155]. Аргументи щодо горизонтальних та вертикальних обмежень також є недостатньо переконливими, адже практика ілюструє, що ні горизонтальні, ні вертикальні обмеження не можуть ліквідувати виникнення зловживань із боку патентовласників. За умов, коли після прийняття відповідного стандарту його користувачі зробили інвестицію у його імплементацию і тепер змушені його використовувати, сплата надмірних роялті може бути найменшим злом у порівнянні з перспективами величезних збитків та виключення із ринку, якщо стандарт не можна буде використовувати. Тому у патентовласника завжди є козири для тиску на користувачів стандарту, яким необхідна ліцензія. Отже, існування зазначених обмежень не усуває необхідності застосування антимонопольного права у випадках зловживань монополістом правами на патенти, що включені до стандартів та необхідні для їх функціонування.

Відомий дослідник проблеми притримання патентів Марк Лемлі вважає, що антимонопольне право може бути механізмом вирішення проблеми притримання

патенту у виключних випадках кричущих зловживань, але зазначає, що "якщо ми вдосконалимо патентне право та правила організацій зі стандартизації правильно, такі випадки не повинні виникати" [7, с. 168]. Із таким висновком не можна не погодитися, однак проблеми, які виникають на практиці, яскраво ілюструють той факт, що значна частина організацій зі стандартизації не поспішає приймати жорсткі правила, які б суттєво обмежували свободу учасників організації після прийняття стандарту, але у той же час і мінімізували б імовірність виникнення зловживань. За таких умов відповідь на перше запитання, а саме чи слід антимонопольному праву реагувати на випадки зловживань правами на патенти, що включені до стандартів та необхідні для їх функціонування, є позитивною. Антимонопольному праву слід реагувати на випадки подібних зловживань, оскільки це дієвий механізм припинення кричущих зловживань, який не є суто декларативним, а може бути імplementовано через державні механізми.

Ми пересвідчилися, що антимонопольне право може бути ефективним механізмом протидії зловживанням, які виникають при недотриманні політик щодо інтелектуальної власності організацій зі стандартизації її учасниками, та, що немає таких аргументів проти його застосування, які б переважили корисний ефект антимонопольного права. Тепер потрібно відповісти на найважливіше запитання: чи можуть інші галузі права зайняти місце антимонопольного права у протидії зловживанням правами на патенти, що функціонально необхідні для стандартів. Прихильники підходу щодо не застосування антимонопольного права у цій сфері здебільшого апелюють до трьох альтернативних галузей права: патентного, договірної та деліктного. Чи спроможні ці інструменти протидії замінити антимонопольне право проаналізуємо далі у дослідженні.

У патентному праві США існує доктрина "позбавлення сторони права заперечення через її попередню поведінку", яку можна умовно назвати доктриною "позбавлення права заперечення". На думку деяких науковців, зокрема Брюса Кобаяші та Джошуа Райта, "Додатковий аргумент проти застосування антимонопольного права щодо проблеми притримання [патенту] із використанням обману полягає у тому, що це [позбавлення сторони права заперечення через її попередню поведінку] імовірно найкраще рішення, яке патентне право може наразі запропонувати" [8, с. 36]

У США однією із ранніх справ, у якій суд відмовився захистити права патентовласника щодо патенту, який є частиною стандарту, застосувавши доктрину "позбавлення права заперечення", була справа *Stambler v. Diebold*. Відповідно до обставин справи, Леон Стемблер, будучи учасником одного з комітетів організації зі стандартизації ANSI, не повідомив організацію про своє володіння патентом на технологію, яка увійшла до стандарту. Лише після того, як стандарт став широко застосовуватися у відповідній промисловості, Стемблер подав позов про порушення прав інтелектуальної власності. Проте суд його не задовольнив, застосувавши доктрину "позбавлення права заперечення", та постановив, що власник патенту "не міг мовчати, коли ціла галузь промисловості впроваджувала запропонований стандарт і лише після того, як цей стандарт було прийнято, стверджувати, що його патент покриває винахід, включений до стандарту, який на думку виробників був відкритим та доступним стандартом" [9, с. 1709].

У більш пізній справі *A. C. Aukerman Co. v. R. L. Chaides Construction Co.* були сформульовані три критерії для застосування доктрини "позбавлення права заперечення": (1) "патентовласник вводить в оману особу, яку

звинувачують у порушенні прав інтелектуальної власності, що надає останній обґрунтовані підстави вважати, що патентовласник не має наміру забезпечувати права на свій патент, позиваючись проти цієї особи", (2) "особа, яку звинувачують у порушенні прав інтелектуальної власності, покладається на цю поведінку, (3) "наслідком є те, що особа, яку звинувачують у порушенні прав інтелектуальної власності, понесе матеріальні збитки, якщо патентовласнику дозволять забезпечити свій позов" [10, с. 1028].

Іншими словами, відповідно до цієї доктрини, патентовласник не може вимагати забезпечення своїх прав на патент, якщо він ввів користувача патенту в оману, змусивши останнього повірити, що патентовласник не буде забезпечувати права щодо свого патенту в їх відносинах. Теоретично, цю доктрину можна застосувати до тих випадків, коли, наприклад, патентовласник ввів в оману учасників організації зі стандартизації, не повідомивши про право власності на патент, який покриває винахід, що включається до нового стандарту, попри свій обов'язок повідомити про такий патент [1, с. 938].

Проте зазначені умови свідчать про неспроможність доктрини "позбавлення права заперечення" вирішити значну частину проблем, пов'язаних зі зловживаннями правами на патенти. Прикладом є справа *Qualcomm Inc. v. Broadcom Corp.*, де суд хоча й не застосував доктрину "позбавлення права заперечення", проте допустив її застосування, якщо порушник був залучений до процесу стандартизації у межах організації, або є підстави стверджувати, що він був введений в оману патентовласником [1, с. 939]. У сфері стандартизації часто відсутній зв'язок між патентовласником та імовірним порушником права на патент, оскільки користувач стандарту-порушник може і не бути учасником організації зі стандартизації [1, с. 939]. Ця доктрина не може застосовуватися до більшості випадків патентного шантажу, адже умова "якоїсь прямої взаємодії чи зв'язку між сторонами", яка є необхідною для застосування доктрини [10, с. 1042-1043] не буде задоволена. Також може бути важко задовольнити вимоги щодо того, що потенційний порушник прав на патент "покладається на поведінку патентовласника" та "поніс матеріальну шкоду" через діяльність останнього. Взагалі важко собі уявити як учасники ринку, які хочуть виробляти продукцію із дотриманням стандарту, але не брали участь у процесі стандартизації, можуть довести наявність взаємозв'язку та факт того, що вони поклалися на оманливу поведінку патентовласника.

Таким чином, патентне право неспроможне врегулювати всі випадки зловживань правами на патенти, що функціонально необхідні для стандартів. Антимонопольне право заповнює такі прогалини, надаючи правові механізми захисту категоріям "аутсайдерів", які не можуть захиститися від зловживань із застосуванням доктрини "позбавлення права заперечення": споживачам, конкурентам за межами організацій зі стандартизації, – які не мають права оскаржувати зловживання за патентним правом.

Наступною альтернативною, яка на думку деяких науковців може замінити антимонопольне право у боротьбі з патентним шантажем, називають договірне право. Кобаяші та Райт обстоюють позицію, відповідно до якої "договірне право більш підходяще для цього завдання [регулювання опортуністичної діяльності ex-post] та більш імовірно спричинить зниження трансакційних та соціальних витрат" [8, с. 39]. Під опортуністичною діяльністю ex-post в контексті патентів, включених до стандартів, мається на увазі різновид патентного шантажу, коли одна сторона, у даному випадку патентовласник, перебуваючи у більш вигідній позиції, вирі-

шує ситуативно нею скористатися вже після прийняття та імплементації стандарту.

Прикладом такого опортунізму є спроба власника патенту, функціонально необхідного для стандарту, підвищити ставку роялті на патент, після того, як патентовласник та члени організації зі стандартизації уклали зобов'язання визначити ставку роялті на справедливих, розумних та недискримінаційних умовах (умови ФРЕНД) та встановили її. На практиці така ситуація виникла у справі N-Data, де Федеральна Торгова Комісія США притягнула до відповідальності N-Data за порушення секції 5 Закону про Федеральну Торгову Комісію. N-Data спробувала встановити ставку роялті на патент, функціонально необхідний для стандарту Ethernet, вищу за ту, яка була обумовлена при прийнятті цього стандарту в обсязі 1000 дол. США як одноразовий платіж [11].

Противники застосування антимонопольного права як засобу вирішення проблем, що пов'язані зі зловживаннями правами на патенти, критикують рішення у справі N-Data та обґрунтовують на цьому прикладі, що "органи, які займаються застосуванням антимонопольного права не зацікавлені у відділенні добросовісної зміни умов договору від зловживання монополюючим становищем" [8, с. 41]. Таким чином обстоюється позиція, що договірне право є більш доречним механізмом, оскільки воно "допускає, що в економічних реаліях довгострокові стосунки з часом включають зміну умов" [8, с. 41], на відміну від антимонопольного права, яке "вважатиме будь-яку зміну умов зобов'язання надавати ліцензію на умовах ФРЕНДу правопорушенням" [8, с. 41].

Однак із таким поглядом можна не погодитися. Так, відповідно до застерення Федеральної Торгової Палати, патентовласник не порушує секцію 5 у будь-якому випадку порушення існуючої ліцензійної угоди. У справі N-Data критичним стало те, що ця організація "намагалася порушити зобов'язання, прийняті нею у зв'язку з ухваленням стандарту" [1, с. 942]. Відтак, антимонопольне право не карає будь-яку спробу добросовісно змінити умови договору, а лише ті випадки, коли намагаються змінити зобов'язання, за відсутності якого технологія не була би включена до стандарту. Тому юридичний аналіз, який здійснюється при залученні антимонопольного права не є більш поверховим за той, який застосовує договірне право: антимонопольне право спроможне відрізнити добросовісну зміну умов договору від зловживання монополюючим становищем на ринку.

Ще одним аргументом на користь застосування антимонопольного права у порівнянні із договірним є те, що виконання договору можна вимагати лише між його учасниками, у той час як жертвами патентного шантажу часто є треті сторони: конкуренти на ринку, які не брали участь у діяльності організації зі стандартизації, споживачі тощо.

Тому договірне право не лише не є більш дієвим механізмом врегулювання проблеми зловживання патентами, що функціонально необхідні для стандартів, але й є менш ефективним, адже неспроможне захистити користувачів стандарту, які не є учасниками організації зі стандартизації, проте така можливість є у антимонопольного права.

Останньою тезою, яка лунає в обговореннях щодо необхідності заміни антимонопольного права у боротьбі зі зловживаннями правами на патенти в контексті стандартизації, є звернення до деліктного права як до варіанту підстраховки у тих випадках, коли договірне право неспроможне відреагувати на правопорушення [8, с. 48]. Однак труднощі із застосуванням деліктного права у цій сфері схожі до тих, які виникають у зв'язку із застосуванням договірного права: немає делікту, якщо немає зобов'язання. На практиці не було жодного випа-

дку, коли б деліктне право захищало права користувачів стандарту за межами організації зі стандартизації [1, с. 944]. Таким чином знову виникає ситуація, коли антимонопольне право є єдиним і безальтернативним інструментом захисту прав користувачів стандарту, які є учасниками ринку проте не беруть участі в організації зі стандартизації, та кінцевих споживачів.

Підсумовуючи, можна зробити обґрунтований висновок, що у США антимонопольне право є ефективним засобом протидії зловживанням правами на патенти, що функціонально необхідні для стандартів, завдяки існуванню злагодженої системи антимонопольних органів, які мають широкі повноваження щодо проведення слідчої діяльності, наявності значних ресурсів для імплементації рішень. У порівнянні з патентним, договірним та деліктним правом, які позиціонуються як альтернативні засоби врегулювання зловживань правами на патенти у сфері стандартизації, антимонопольне право має суттєві переваги. Основною є здатність антимонопольного права захищати третіх осіб, які не залучені до стандартизаційного процесу, не є учасниками організації зі стандартизації та неспроможні захистити себе альтернативним чином, однак часто стають жертвами відповідних зловживань: конкуренти, які не брали участь у стандартизації, кінцеві споживачі продукту. З іншого боку, патентне, деліктне та договірне право справді можуть ефективно доповнити антимонопольне право у боротьбі зі зловживаннями правами на патенти у ситуаціях, коли суб'єкт, який здійснює зловживання, не займає монополююче становище на ринку.

Список використаних джерел

1. The case for antitrust law to police the patent holdup problem in standard setting / Cary G. S., Nelson M. W., Kaiser S. J., Sista A. R. // *Antitrust Law Journal*. – 2011. – Vol. 77. – № 3. – С. 913-945.
2. Padilla J. Standards, Essential Patents and Antitrust / Jorge Padilla. // *Journal of European Competition Law & Practice*. – 2012. – №6. – С. 509-510.
3. Petrovcic U. Patent hold-up and the limits of competition law: A Trans-Atlantic perspective / Petrovcic. // *Common Market Law Review*. – 2013. – Vol. 50. – № 5. – С. 1363-1386.
4. Teece D. J. Standards Setting and Antitrust / D. J. Teece, E. F. Sherry. // *Minnesota Law Review*. – 2003. – Vol. 87. – № 6. – С. 1913, 1986.
5. Carrier M. A. Why Antitrust Should Defer to the Intellectual Property Rules of Standard-Setting Organizations: A Commentary on Teece & Sherry / Michael Carrier. // *Minnesota Law Review*. – 2003. – Vol. 87. – № 6. – С. 2017-2036.
6. Geradin D. Standardization and technological innovation: some reflections on ex-ante licensing, FRAND and the proper means to reward innovators [Електронний ресурс] / Damien Geradin // *TILEC Discussion Paper*. – 2006. – Режим доступу до ресурсу: http://socrates.berkeley.edu/~scotch/DigitalAntitrust/Geradin_Frand.pdf.
7. Lemley M. A. Ten Things to do About Patent Holdup of Standards (And One Not To) / Mark Lemley // *Boston College Law Review*. – 2007. – Vol. 48. – № 1. – С. 149-168.
8. Kobayashi B. H. Federalism, substantive preemption, and limits on antitrust: an application to patent holdup [Електронний ресурс] / B. H. Kobayashi, J. D. Wright // *Journal of Competition Law and Economics*. – 2009. – Vol. 5. – № 3. – С. 1-48. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=0CCYQFjAB&url=http%3A%2F%2Fssrn.com%2Fabstract%3D1143602&ei=h-h6VliXNaOiygOh6YKwAQ&usq=AFQjCJNFwWY7jKH> DosPaV5zR3i4YD97-qq&sig2=SbCaCOX0J04GW_0k6Si07w.
9. United States Court of Appeals, Federal Circuit. Leon Stambler, v. Diebold, INC., NCR Corporation and Manufacturers Hanovers Trust Co. [Електронний ресурс] / United States Court of Appeals, Federal Circuit // 878 F.2d 1445. – 1989. – Режим доступу до ресурсу: <http://openjurist.org/878/f2d/1445/stambler-v-diebold-inc-ncr>.
10. United States Court of Appeals, Federal Circuit. A.C. Aukerman Company v. R.L. Chaides Construction Co., [Електронний ресурс] / United States Court of Appeals, Federal Circuit // 960 F.2d 1020. – 1992. – Режим доступу до ресурсу: <https://law.resource.org/pub/us/case/reporter/F2/960/960.F2d.1020.90-1137.html>.
11. Negotiated Data Solutions LLC; Analysis of Proposed Consent Order to Aid Public Comment [Електронний ресурс] // *Federal Register*. – 2008. – Vol. 73. – № 21. – Режим доступу до ресурсу: http://www.ftc.gov/sites/default/files/documents/federal_register_notices/negotiated-data-solutions-llc-analysis-proposed-consent-order-aid-public-comment-statement/080131negotiateddatasolutionsllc.pdf.

Н. Козачук, асп.
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

АНТИМОНОПОЛЬНОЕ ПРАВО КАК СПОСОБ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ ЗЛОУПОТРЕБЛЕНИЮ ПРАВАМИ НА ПАТЕНТЫ, НЕОБХОДИМЫЕ ДЛЯ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ НЕГОСУДАРСТВЕННЫХ СТАНДАРТОВ

В статье раскрывается роль антимонопольного права как инструмента противодействия злоупотреблению правами на патенты, необходимые для функционирования стандартов на примере и с учетом опыта США. Принимая во внимание, что стандартизация ограничивает конкуренцию на рынке и предоставляет влияние, а часто и доминирование владельцам патентов, чьи технологии включены в стандарт и необходимые для его функционирования, обосновывается, что благодаря слаженной системе, наличию значительных следственных ресурсов и ресурсов для имплементации антимонопольного законодательства, антимонопольное право может быть эффективным средством противодействия злоупотреблению правами на патенты, включенные в стандарты. Отстаивается позиция, что патентное, договорное и деликтное право не способны заменить антимонопольное право в борьбе с указанными злоупотреблениями, поскольку эти альтернативные средства не предоставляют правовые механизмы защиты категориям "аутсайдеров", которые часто страдают от злоупотреблений: потребителям, конкурентам за пределами организаций по стандартизации. Сделан вывод, что антимонопольному праву следует реагировать на случаи подобных злоупотреблений, поскольку это действенный механизм прекращения тяжелых злоупотреблений правами на патент. В то же время отмечается, что альтернативные средства защиты могут дополнить антимонопольное право в ситуациях, когда не монополист осуществляет злоупотребления.

Ключевые слова: антимонопольное право, негосударственные стандарты, право на патент.

N. Kozachuk, Ph.D. cand.
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

ANTITRUST LAW AS AN ATTEMPT TO TACKLE STANDARD ESSENTIAL PATENT'S ABUSES

In this article we examine the impact of the US antitrust law on the practice of abuses of standard essential patents (SEPs). Taking into consideration that standardization limits competition and provides owners of SEPs with market power and often dominance, and due to its developed investigative and enforcement regimes we argue that antitrust law can be an efficient instrument to resolve issues of SEPs abuses. We claim that neither patent, nor contract or tort law can substitute antitrust law when dealing with SEPs abuses. These alternative mechanisms do not protect "outsiders", who often suffer from SEPs abuses: consumers, competitors, not participating in the activities of standard setting organizations. We concluded that antitrust law should police the cases of SEPs abuses, since it has proven to be an efficient mechanism to resolve the gravest cases. Meanwhile, we realize, that alternative mechanisms could fill the gap left by the antitrust law in the cases of SEP abuses, conducted by non-dominant market entity.

Key words: antitrust, private standards, the right to a patent.

УДК 341.96:347.4

Б. Криволапов, канд. юрид. наук, доц.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА КОНЦЕПЦІЮ "МІЖНАРОДНОГО ПРИВАТНОГО ВАЛЮТНОГО ПРАВА"

Висвітлено нові тенденції щодо питань валютного регулювання в міжнародному приватному праві. Розглянуто сучасний стан та перспективи розвитку такого напрямку, як "міжнародне приватне валютне право". Особливу увагу приділено аналізу сучасних доктрин, які сформувалися у цій сфері.

Ключові слова: міжнародне приватне валютне право, валютні операції, валютний контроль, валютні угоди.

Останнім часом у вітчизняній і зарубіжній юридичній науковій літературі став часто використовуватися такий термін як "міжнародне приватне валютне право". При цьому, слід зазначити, що в українській науці міжнародного приватного права взагалі відсутні будь-які фундаментальні дослідження з цієї проблеми.

Дана тема актуальна також тому, що у доктрині міжнародного приватного права остаточно ще не сформульовано єдиного підходу щодо інституту міжнародного приватного права, який регулює грошові зобов'язання з іноземним елементом. Йдеться про інститут, який регулює порядок розрахунків в іноземній валюті, проблеми застосування іноземного валютного законодавства, в тому числі, наслідки застосування норм про іноземний валютний контроль, правове регулювання міжнародних угод, предметом яких є валютні цінності. Дані правовідносини по-різному визначалися в міжнародному приватному праві. Найбільш вживаним підходом було об'єднувати такі відносини в окремих інститут грошових зобов'язань у міжнародному приватному праві, у якому переважно аналізувалися різні форми розрахунків.

Вперше на території пострадянського простору даний термін з'явився після виходу перекладу російською мовою книги Вернера Ебке "Міжнародне валютне право" у 1997 р. [1, с. 17]. Через деякий час цей термін став з'являтися в російських підручниках з міжнародного приватного права. У 1999 році даний термін вже використовувався в курсі лекцій Звекова В.П. "Міжнародне приватне право" [2]. У 2005 році вийшов підручник

І. В. Гетьман-Павлової "Міжнародне приватне право" [3], де також використовується даний термін. У 2012 р. світ побачив підручник з міжнародного приватного права Г. В. Петрової із згадкою даного визначення [4]. Привертає увагу той факт, що даний термін використовується лише у навчальній російській літературі, а окремих досліджень з цієї теми не проводилося. Як вже було зазначено, в роботах українських авторів даній проблемі взагалі не приділялось уваги.

Для того, щоб визначити, що таке "міжнародне приватне валютне право" необхідно дати визначення такому поняттю, як "міжнародне валютне право" (далі МВП) і згодом провести паралель з "міжнародним приватним валютним правом" далі (МПВП) і вказати на загальні та відмінні риси даних галузей права.

Відомий радянський вчений А. Б. Альтшулер в своїй монографії "Міжнародне валютне право" дав таке визначення МВП: "міжнародне валютне право – це сукупність юридичних норм (міжнародно-правових та національних правових), регулюючих специфічний комплекс відносин, що виникають у міжнародному житті між різними за своєю природою суб'єктами (державами, кредитними організаціями, банками, іншими юридичними та фізичними особами) предметом яких є валюта і валютні цінності" [5, с.32].

Незважаючи на те, що вищевказана монографія була випущена ще в 1984 році, дане визначення до цього часу залишається найбільш актуальним і універсальним. Виходячи з цього визначення, будь-яку операцію, предме-